

GLAVNO MESTO SLOVENCEV

BELA LJUBLJANA

V BESEDI IN SLIKI

PROMETNI SINDIKAT V LJUBLJANI

1926

II 45130

N 12994/15428

GLAVNO MESTO SLOVENCEV

prof. Jože Benkovič
(JUGOSLAVIJA)

LJUBLJANA

Marijin trg, ljubljanski Grad, Prešernov spomenik.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

IZDAL:

PRIREDILA:

PROMETNI SINDIKAT V LJUBLJANI LETA 1926. ★ DR. VALENTIN KRISPER IN DR. FRANCÈ STELÈ.
GRAFIČNO DELO JUGOSLOVANSKE TISKARNE V LJUBLJANI.

*Mestni trg,
Robbov vodnjak, škofijski dvorec in katedrala sv. Nikolaja.*

Rotovž: Mestna posvetovalnica. Slika: Slovenci se klanjajo Ljubljani.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

LJUBLJANA

„Delo je moč.“

Tam, kjer bistra planinska Sava prišumi mimo dvo-glave Šmarne gore, se odpre ravnina, ovenčana od zelenih gričev in visokih hribov, na zapadu zaključena po veličastnem planinskem zidovju skalnatih Kamniških Alp, katerih vrhovi se bleste v belem snegu. To je lepo in rodovitno »Ljubljansko polje«. Očem se nudi slika, tako krasna in prijazna, kakor jih je malo v celem širnem alpskem svetu. V sredi tega divnega polja se dviga sam in svoj mogočni Grad s svojo starodavno veliko trdnjavo in kraljuje nad mestom Ljubljano, ki ga, okinčana s kupolami in vitkimi zvoniki, oklepa v obliki polumeseca, skozi pa se vije reka Ljubljanica na potu k Savi. Ljubljana je že od 6. stoletja po Kr. dalje važno središče slov. naroda, kateremu je postala srce in glavno mesto. Zgodovina nam pa pove, da je moč tega mesta in njegov promet segal še veliko dalje; geografična lega Ljubljane, stoječe med Jadranskim morjem in kontinentalnim ozemljem, je namreč tako ugodna, da tvori to mesto mogočna vrata, skozi katera gredo evropska pota od severa na jug k morju in od vzhoda v Italijo. Že skozi Emono (34 pred Kr.— 5. stol. po Kr., ostanki mestnega ozidja na Mirju), prednico Ljubljane, je za časa rimske svetovne države šla glavna cesta iz Italije mimo Akvileje v podonavske dežele daleč doli na Balkan ter do Črnega morja. Keltsko-rimska Emona je bila bogato in razkošno trgovsko mesto, kar pričajo izkopine v Ljubljanskem muzeju. Med preseljevanjem narodov je bilo rimsko mesto razdejano, in ko so v 6. stol. po Kr. prišli v naše kraje

Slovenci, so si ustanovili pod grajskim hribom, zavarovani po Ljubljanici, novo, svoje mesto in mu dali lepo ime »Ljubljana«. Slovenci so ostali tukaj svobodni pod lastnimi vojvodi nekako eno stoletje in ker so že imeli nekaj kulture, je v Ljubljani zopet oživel trgovski promet. Longobardski zgodovinar Paulus Diaconus (725 do 799) opisuje to dobo in poudarja bojevitost in posebno tudi usmiljenost starih Slovencev. Pritisk Avarov in premoč nemških Bavarcev sta jih spravila pod nemško bavarsko nadvlado in po nji pod frankovsko karolinško cesarstvo. Kakor je bila prej Emona za Rim glavni vhod proti iztoku, tako je postala sedaj Ljubljana nemškemu cesarstvu vhod do tako vroče zaželjenega morja. Nemški vladarji so naselili v trdnjavo ljubljanskega Gradu svoje namestnike in v celi Sloveniji se je razširilo po gradovih nemško plemstvo, ki je nadvladalo vso deželo. Slovenski kmet je postal njih robotni podložnik, mesto Ljubljana pa ne; ljubljansko meščanstvo je ostalo svobodno, volilo je svojega župana in mestnega sodnika kot očitno znamenje avtonomije, kajti nemški vladarji so ščitili mesta, dobro vedoč, da so potrebna za obrambo in da njih trgovina podpira državno gospodarstvo. Tako je Ljubljana tudi pod tujo nadvlado zopet začela cveteti kot trgovsko središče. Srednjeveško mesto je stalo najprej pod Gradom, tam, kjer je sedaj »Stari trg« in »Florijanska ulica«. Druga k drugi so se stiskale ozke in visoke hiše meščanov, ulice so bile temne, toda polne živahnega vrvenja, ker meščanstvo ni trgovalo le s celo slovensko

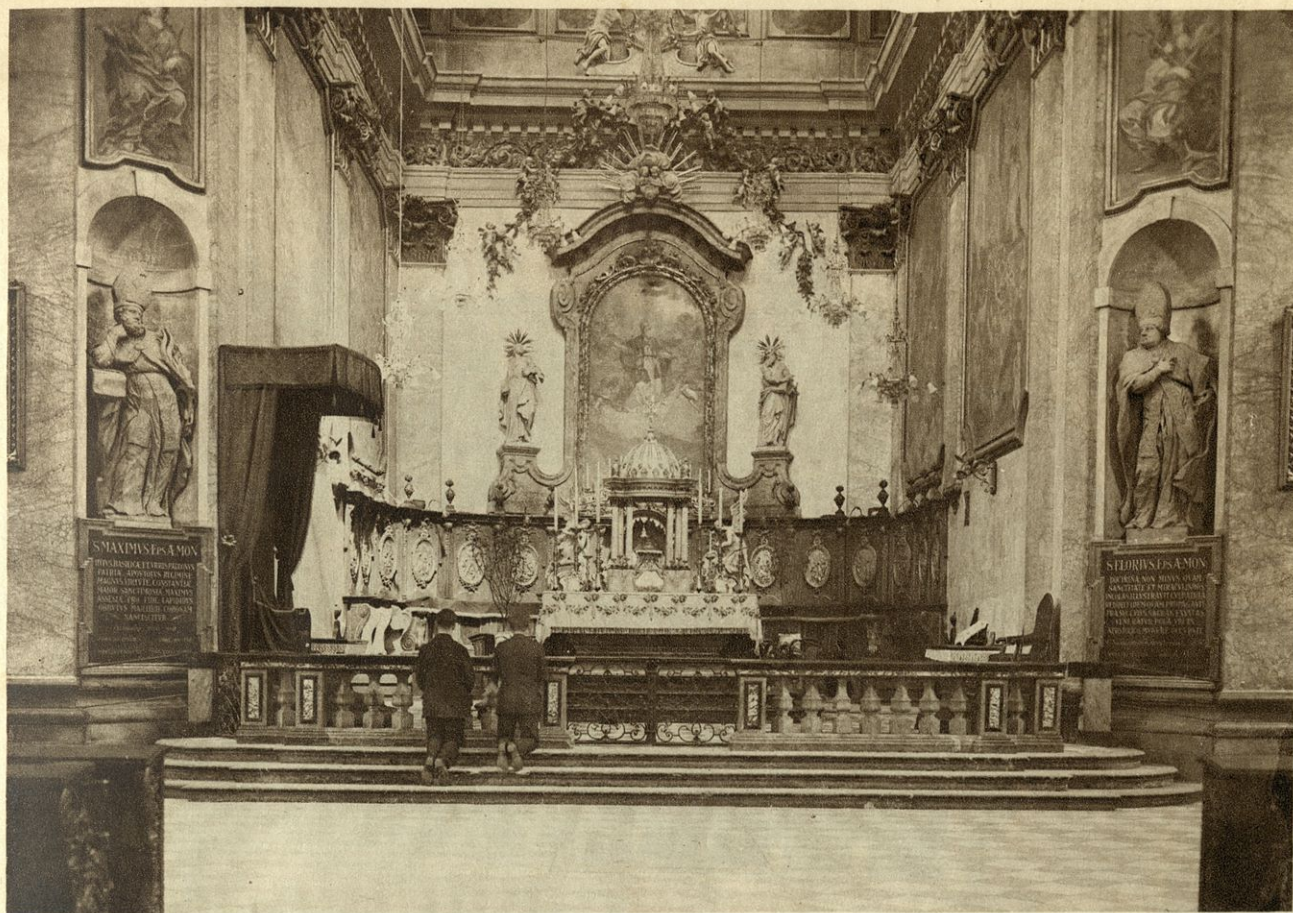

Mestna hiša. „Rotovž“. Fot. Jugoslov. tisk.

pokrajino, ampak tudi z oddaljenimi tujimi kraji. Ko je l. 1269 umrl zadnji koroški vojvoda Ulrik Sponheimski, je kot njegov dedič nastopil češki kralj Otokar in zavzel Ljubljano in velik del Slovenije. Bil je velik zaščitnik mest in tudi Ljubljanec in brez ovinkov mu priznava evropska zgodovina slavo odličnega vladarja. Proti njemu je nastopil nemški cesar Rudolf Habsburg; usodepolna bitka med njima se je končala l. 1278 na Moravskem polju s porazom in smrtjo kralja Otokarja. Naš zgodovinar Gruden piše: »Njegov načrt je bil, združiti vse vzhodne alpske pokrajine s češkimi deželami in iz te velike skupine ustanoviti neodvisno velevlad.« Vsa drugačna bi bila slovenska in morebiti tudi evropska zgodovina, ako bi bil zmagal Otokar. Tako pa je prišla naša zgodovina v tir dinastije Habsburg, ki se je kmalu potem polastila večjega dela slovenske zemlje in tudi Ljubljanec. Ta dinastija Slovencev nikoli ni bila prijazna, priznati pa se mora, da je

ščitila mesta in tudi Ljubljano, ki je postala za Dunajem eno najbolj živahnih in cvetočih mest v njihovi državi. Trgovina se je širila od stoletja do stoletja, ker so dali cesarji Ljubljanec velike privilegije, posebno za obrt, organizirano v cehih, in trgovino, ki se je širila do Venecije, kjer so imeli ljubljanski trgovci svoja skladišča, v Turčijo, proti Dunaju in proti savskim južnim pokrajinam. Meščanstvo je obogatelo in podpiralo tudi umetnost in znanost; pri tem je prav dobro živelo, kakor nam pripoveduje slavni zgodovinar Valvazor, in sta jim morje in dežela zalagala mizo, Vipava pa pošiljala najboljše vino. Isti zgodovinar nam pripoveduje, da so meščani in meščanke nosili bogato obleko, inventura po meščanki Uršuli Mahorčič iz l. 1620 pa to dokazuje. Ljubljančanom so od tako zvanega »stolpa piskačev« skoraj vsak dan trobili muzikanti v zeleni mestni livreji; tudi »rog« jim je podaril škof Hren, da jim je bučal petero melodij z visoke trdnjave. Podlaga blagostanju pa je bila mednarodna trgovina in omrežje tovarnih in poštних cest, izboljšano posebno po cesarjih Maksimilijanu I. (1493—1519) in Karolu VI. (1711—1740) in cesarici Mariji Tereziji (1740—1780). Kot prometna reka je takrat tudi Ljubljanica igrala veliko vlogo; pristan je bil na Bregu. Cesarji, kralji in visoki dostojanstveniki so potovali skozi Ljubljano v Italijo in Španijo in Ljubljanecani so jih vozili v slavnostnih barkah, ki v svoji krasoti niso dosti zaostajale za barkami benečanskega doža. K temu razkošju je pripomoglo tudi plemstvo, ki je imelo svoje palače v Gosposki ulici, na Turjaškem trgu in na Bregu. Njihove šege in kultura so tekmovala z ostalo Evropo; imeli so tudi svoj deželni zbor, tako zvane »stanove«, v katere se je kmalu vrnil zelo zgovorni zastopnik ljubljanskega meščanstva. Vrhunec tega ugodnega razvoja vidimo koncem sedemnajstega stoletja, ko je živel Valvazor (1641—1693). Ta potomec bergamaške rodovine je spisal v štirih velikih ilustriranih folijantih v nemškem jeziku zgodovino in krajepis slovenske vojvodine Kranjske z Ljubljano in podal natančno sliko takratnih razmer. Bil je visoko izobražen in umetniško čuteč plemič, ki se je tako zaljubil v svojo novo domovino, da je za to delo žrtvoval vse premoženje in svoje graščine.

Popisal je šege in značaj Slovencev in hvalil njihove lastnosti. Sanjalo se mu je že v tistih časih o ozkih stikih Slovencev z vsem Slovanstvom, kar je poudaril v svojih spisih ter očenaš primerjal v vseh slovanskih narečjih. Omenimo tudi, da takratni plemiči niso zadržali slovenske narodnosti, pač pa kmeta. Usodepolni poskusi centralizacije in germanizacije so se pričeli šele pod cesarico Marijo Terezijo, se pojačili pod cesarjem Jožefom II. in potem nadaljevali ter povzročili razpad Avstrije. Solničnim stranem ljubljanske zgodovine pa moramo postaviti nasproti grenke in krvave dneve turških bojev ter burne čase protestantske reformacije in katoliške protireformacije. V 15. stoletju je prihrul Turek prvič v naše kraje. Ljubljanecani so razširili in ojačili mestno ozidje in za obrambo ustanovili oborožene meščanske kompanije. Leta 1472 je turška vojska oblegala Ljubljano, a je ni mogla zavzeti. Spomin na te težke dni so meščani praznovali do l. 1875 v »turški jami« pri Sv. Krištofu, kjer

Glavni oltar v katedrali sv. Nikolaja.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

je bilo taborišče Turkov, na veliki ponedeljek z »bombardiranjem« mladine s pomarančami in jabolki. Burne čase je preživljala Ljubljana zopet v času protestantske reformacije, kateri je stal v naših deželah na čelu Slovenec Primož Trubar (1508—1586). Trubar ni bil samo reformator, ampak je s svojimi literarnimi podjetji ustvaril slovenski književni jezik. Reformacijo je začetkom 17. stoletja udušila protireformacija. Tako je slovenski protestantizem izginil, ni pa izginila po njem utemeljena slovenska književnost, za kar je Ljubljana Trubarju postavila krasen spomenik.

Novo dobo procvita je Ljubljana doživela začetkom 19. stoletja, ko je v letih 1809—1813 Napoleon I. prvič zedinil en del južnih Slovanov v enotnem upravnem organizmu — Iliriji. Glavno mesto je postala Ljubljana; odličen guverner je bil maršal Marmont. Francoska Ilirija je oživela slovensko narodno idejo do skrajnosti in takrat se začne s prvim slovenskim pesnikom Vodnikom doba »slovenskega preporoda«, ki je s pesnikom Prešernom in glavnimi politikmi Janezom Bleiweisom, Ivanom Hribarjem, dr. Tavčarjem in dr. Krekom in s celo vrsto požrtvovalnih in neustrahšenih rodoljubov pripravljala jugoslovansko edinstvo. Ljubljana je postala eno najbolj žarečih ognjišč jugoslovanske ideje in kulture in posebno središče slovenskega gospodarskega in duševnega pokreta. Zato je pretrpela v svetovni vojski krute dneve preganjanja

po avstrijski vladi. Železna volja velikega kralja Petra I. Osvoboditelja, junaštvo srbske vojske in odlična srbska diplomacija v zvezi z neizprosnim, z mučeništvom pretkanim narodnim bojem Slovencev in Hrvatov so prinesli naši domovini in Ljubljani zlato svobodo, ko se je 1. decembra 1918 proglasila kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev; dne 26. junija 1920 pa je sedanji kralj Aleksander I. prispel z velikim sijajem in ob nepopisnem navdušenju meščanstva v Ljubljano. Ugled in veljava Ljubljane sta v okviru močne države Jugoslavije vidno poskočila. Politika, znanstvo, umetnost, trgovina in industrija in promet si ustvarjajo v Ljubljani še močnejše središče nego prej. Naj tudi, kakor drugod, povojne težave obremenjujejo mesto, eno je gotovo:

Ljubljana se dviga!

To zgodovino je treba poznati, ker ona ni bila lahka, ampak globoka in težka ter je tudi utrdila in ustvarila značaj sedanjega Ljubljančana. Vsako mesto ima svojo dušo; glavna mesta kažejo dušo svojega naroda in to kaže tudi Ljubljana. V Ljubljani ni razkošja, ampak lepe in solidne so zgradbe in hiše, umetnost odseva od njih, trgovina se vrsti za trgovino, vidijo se narodni spomeniki in ustanove. Izredna je čistota mesta. Tak je tudi slovenski narod: omika, delo, solidnost in narodna zavest ga dičijo.

Slovenska univerza.

Fot. Hibšer.

Ljubljana je staro umetniško mesto, ki se ponaša z mnogostoletno tradicijo v arhitekturi, kiparstvu in slikarstvu; umetniška glasba in petje imata tu od konca 17. stoletja svoj hram. Naš narodni muzej nam kaže umetnost preprostega naroda in primere stare svetne in cerkvene umetnosti. Ako gremo po krasnih naših cerkvah od oltarja do oltarja, se naravnost čudimo, kake zaklade umetnosti hrani Ljubljana. Umetnost je božja hči, ki dviga v višine idealov, širi omiko, pospešuje razvoj obrti in plemeniti njene oblike. To nam dokazujejo tudi stare in nove privatne zgradbe, od katerih jih ima mnogo lepo zunanje lice, dokaz, da je umetnost prožela dušo meščanstva.

Središče mesta je živahni in prijazni Marijin trg. Pred našimi očmi se dviga mogočni sivi Grad, najstarejša točka Ljubljane. Tukaj oboka kameniti most reko Ljubljanico, na drugi strani stojita dve palači (nemška renesansa, arh. Theyer), na severni strani trga pa se na visoki terasi vzpenja cerkev oo. frančiškanov s svojo veličastno in slikovito fasado (italijanski barok) v sinje nebo (zidana 1646 po radodarnosti barona Ruessa). Notranjščina je tipična baročna sakralna dvorana, flankirana od vrste kapel, veliki

oltar, umotvor ljubljanskega kiparja Franciška Robbe (1698—1757) je iz raznobarnega dragocenega marmorja, tipično delo benečanske kamnoseške obrti, ki je imela v Ljubljani skozi več generacij cvetočo delavnico. Stranski oltar sv. Treh kraljev je delo M. Cusse (1691), slika Sv. treh kraljev pa Herrleinova. Drugi oltar desno: slika treh svetih Devic od koroškega slikarja Frohmüllerja. Freske po stenah so delo domačina M. Langusa (1792—1855). Samostan ima bogato knjižnico (okrog 10.000 zvezkov).

Bližu cerkve stoji veliki monument slovenskega pesnika Prešerna (1800—1849); njegove lirične pesmi spadajo med največje, kar je ustvarila slovanska poezija (post. 1905 na narodne stroške, kipar Ivan Zajec). Ljubljana ima celo vrsto spomenikov, ki markirajo njeno zgodovino. Doba reformacije: Trubarjev spomenik koncem Aleksandrove ceste (kipar Berneker). Plemiška doba 17. stoletja: spomenik zgodovinarja barona Valvazorja (1903 kipar Gangl). Turška doba: Marijin steber pri Sv. Jakobu (modeliral Valvazor). Zaobljuba kranjskih stanov po zmagi nad Turki pri Sv. Gotthardu 1664. Doba meščanskega procvita v 18. stol.: monumentalni vodnjak z obeliskom in tremi

Frančiškanska cerkev in frančiškanski most.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

vodnimi možmi pred mestno hišo; postavili so ga mestni očetje l. 1751, izdelal ga je mestni svetovalec, že omenjeni mojster Robba. Najlepši spomenik mesta. Priprave zanj so trajale 8 let; prva pošiljatev marmorja se je v morju potopila, naročili so drugo in tako bo ta spomenik še stoletja za nami priča slave in vztrajnosti mestnih očetov. Doba Ilirije: spomenik pesnika Vodnika (1768—1819) na Vodnikovem trgu (1886, kipar Gangl). Vodnik, prvi slovenski pesnik; duhovnik in učitelj za časa Napoleonove Ilirije; zapel je himno »Ilirija oživiljena«, za kar ga je avstrijska vlada preganjala in je umrl v revščini. Doba preporoda in znanstva: spomenik Fr. Miklošiča na Kralja Petra trgu (kipar Tine Kos in Svitosl. Peruzzi); Miklošič se je l. 1848 aktivno udeležil narodnega boja, pozneje

je postal na dunajski univerzi profesor slavistike in je do danes njen prvak. Po njem se imenuje ena najdaljših in najkrasnejših ljubljanskih cest, ki vodi z Marijinega trga mimo hotela Uniona in drugih lepih palač do centralnega kolodvora.

Najbolj v časteh je mestna hiša. Ljudstvo jo imenuje rotovž ali magistrat. Najstarejša mestna hiša je stala na Starem trgu (1297), leta 1484 se je na sedanjem prostoru zidala druga, ki je imela na vogalih kipa Adama in Eve; pred njo je stal pranger za hudo delce. Sedanji rotovž je bil po dolgih razpravah dograjen leta 1718 po domačinu Mačku v baročnem slogu. Leta 1898 je bila sejna dvorana prenovljena po načrtih Dufféja in Theyerja; v njej se nahaja slika: Slovenci se klanjajo Ljubljani od Ivane Kobilce; daroval jo je slavni hrvatski škof Strossmayer. Na marmornatih ploščah so izklesana imena županov od leta 1504 dalje. Tu hranijo tudi starodavni županski stol in srebrno sodno žezlo. Vnanjost rotovža napravi mogočen vtis reprezentativne hiše meščanstva. Kakor nobena druga hiša v mestu sili fronta čez črto na trg, kakor so se ponosni meščani ljubljanski tudi vedno silili v ospredje. Estetsko izredno učinkovita je v prijetnih linijah razvijajoča se zasnova Mestnega trga, katerega najjači arhitektonski poudarek je rotovž. Na tem kraju se je skozi stoletja odigravala valovita zgodovina mesta. V novejšem času je bila mestna dvorana torišče narodnega prebujenja in borbe za narodne pravice. Med najdelavnejše župane spada Ivan Hribar, ki je 16 let (1896—1912) vladal mesto in mu dal moderno lice. Avstrijski cesar mu je odrekel zaradi njegovega vseslovanstva potrditev in obsut s cvetjem je zapustil posvetovalnico. Za njim je prišel tudi odlični župan dr. Ivan Tavčar. V rotovžu se nahaja mestni arhiv, ki hrani stare privilegije od l. 1320 dalje, stare mestne zapisnike i. t. d.; urejena je posebno Ilirska doba. V stolpu visita dva zvonca; eden, iz l. 1718, ima napis: »Jaz kličem gospode v posvet, Bog hoče enako pravico za reveža in bogatina.«

Skupino rotovža z vodnjakom ugodno zaključuje katedrala Sv. Nikolaja. Stara gotška stolnica, postavljena koncem srednjega veka na mestu prastare ribiške in brodarke cerkve, je bila l. 1700 nadomeščena s sedanjo, ki sta jo po načrtih slavnega jezuitskega arhitekta P. A. Pozzo sezidala domača stavbnika Jugovič in Maček. V notranjosti (baročna dvorana, flankirana s kapelami) nas preseneti veličastna harmonija med arhitekturo in štukaturnim in slikarskim okrasom. Živahne freske je slikal Italijan Julij Quaglia (1668—1751), one v kupoli so iz srede 19. stoletja (M. Langus). Pod kupolo v oltarju na desno je slika Sv. Dizme (Julij Quaglia), oltar Najsvetejšega na levi s prelepima keruboma je odlično kiparsko in kamnoseško delo (Robba). Na častno zgodovinsko tradicijo krščanske Ljubljane spominjajo štiri kipi prvih krščanskih škofov Emone v dolbinah pod kupolo (l. 1713 Angelo Pozzo iz Padove). Pod kupolo je tudi doprni kip slavnega škofa A. Wolfa († 1859), ki je tu pokopan. Kipar Zajec star. — V bližini te cerkve sta leta 1908 padla pri velikih protiavtstrijskih demonstracijah od krogel nemškoavstrijskega polka študent Adamič in Sokol Lunder ter je bilo težko ranjenih mnogo meščanov.

Narodna opera.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Narodna drama.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Narodni dom.

Fot. Joško Šmuc.

Obokan hodnik veže stolno cerkev s škofjskim dvorcem, sezidanim prvič 1512 ter povečanim 1695 in 1778 (v notranjščini arkadno dvorišče in dvorana s štuki in pokrajinskimi slikami). Tu je rezidirал škof Tomaž Hren (1597—1630), ki je vodil z železno roko katoliško protireformacijo; bil je velik podpornik ljubljanske umetnosti. Njegov kip (pod Pengov) je na zunanji severni steni katedrale. V teku časa so tu bivali mnogi slavni možje: Napoleon I. (1797), guvernerji Ilirije, ruski car Aleksander I. (1821 za časa kongresa vladarjev v Ljubljani), škof Anton Alojzij Wolf, ki je kot mecen povzročil izdajo velikega slovensko-nemškega in nemško-slovenskega slovarja. Poleg katedrale je duhovsko semenišče (arhitekt Karol Martinuzzi) z monumentalnim portalom z dvema gigantoma in napisom: *Virtuti et Mysis* (1714 domači kipar Luka Mislej). V knjižnici freske Quagliieve šole.

Nasproti Vodnikovemu spomeniku vodi ozka srednjeveška Študentovska ulica v lahkih serpentinih na ljubljanski Grad, čigar osnova je najstarejša v Ljubljani. Trdnjava je bila še za časa Valvazorja veliko večja, ker je stal na sedanjih »okopih« velik »meščanski bastijon«. V stolpu (občinstvu pristopen) je zvon iz l. 1440 z napisom »O, kralj slave, pridí z mirom«, ki pa je kmalu oznanjeval prihode Turkov. Kapela sv. Jurija ima na stenah grbe deželnih glavarjev. Razgled z Grada nudi čarobni panorama visokih Alp; pri lepem vremenu se vidi Triglav (2863 m). Na južni strani pridemo mimo male florijanske cerkve v staro Ljubljano na trg sv. Jakoba. Poseben pomen za našo kulturno zgodovino je dobil ta trg začetkom 17. stoletja, ko so prevzeli nekdanjo špitalsko cerkev sv. Jakoba jezuitje, poklicani v deželo za protireformacijo; cerkev so nanovo sezidali v jezuitskem baročnem slogu z dvema zvonikoma; na trgu okrog pa samostan in konvikt z odlično šolo, v kateri so vzgajali plemiško mladino in tudi preproste nadarjene dijake; občinstvu so se prikupili z dramskimi predstavami v latinskem, nemškem in slovenskem jeziku. L. 1773 je bil jezuitski red razpuščen, zgradbe so pogorele in le bivši jezuit Gruber je sezidal tam sedanjo Virantovo hišo (najlepše stopnišče Ljubljane s štukaturami in Herrleinovo sliko Trgovina, industrija in obrt v kupoli; kapela s freskami slavnega Kremser-Schmidta). Gruber, imenovan za c. navigacijskega nadzornika, je izdelal načrt za osušenje barja s pomočjo kanala, po njem imenovanega Gruberjev kanal. Notranjost cerkve je baročna dvorana s kapelami ob straneh; glavni oltar je najlepše cerkveno delo Robbe (bogát kiparski okras); biser umetnosti je kapela sv. Frančiška Ksaverija s kupolo, bogatimi štukaturami in slikami iz življenja svetega Frančiška (1669), oltar s krasnimi kipi je delo kiparja Jakoba Contierija iz Padove (1720); razen tega 6 drugih krasnih marmornatih oltarjev od mojstrov Misleja, Robbe in Contierija; oltarne slike po večini benečanske. Na stropu krasne slike Jurija Šubica (1855—1889). Po šentjakob-

Nj. Veličanstvo kralj Aleksander I. na ljubljanskem velesejmu.

Fot. Hibšer.

skem mostu prekoračimo Ljubljanico, nahajajočo se v regulaciji, in pridemo v okraj plemenitašev, ki so pri nas skoro izginili, o njih visoki kulturi pa še pričajo stare palače z monumentalnimi portali in dvorišči. Tu stoji cerkev nemških križarjev, v sedanji obliki sezidana l. 1714 (arh. Domenico Rossi), centralna stavba s kupolo, ima lepe lesene baročne oltarje in umetniško pomembne slike: v velikem oltarju Madona (dunajski slikar Canon), v stranskih sv. Jurij (Altomonte) in sv. Elizabeta (Nizozemec Schoonjans). Odtod pridemo na širni Kongresni trg; v sredi košati drevored Zvezda; središče ljubljanske zabave; tu odmeva iz lepe kavarne in restavracije Zvezda dan za dnevom godba. Na južni strani trga impozantna stavba slovenske univerze (arh. Hudec 1902). Tu je svojčas stal deželni dvorec, ki je služil za rezidenco cesarskemu vicedomu, v novejšem času pa deželnemu glavarju; v bližini dvorca so stala najlepša mestna vrata (Vicedomska) v mestnem ozidju. Od tu je krasen pogled na nunsko cerkev in na samostan ss. uršulink (dograjena 1747 po radodarnosti ljubljanskega trgovca Jakoba Schellenburga in in soproge Katarine). Mogočna je njena baročna fasada, še bolj pa veličastna notranjost, ki se odlikuje po svoji monumentalni, z mnogimi slikovitimi elementi opremljeni arhitekturi. Glavni oltar je največje oltarno delo Robbe z lepimi kipi treh božjih čednosti iz belega marmorja. Uršulinke vzdržujejo dekliške šole.

Da bomo kratki, naj se vse še ostale zanimive točke Ljubljane razvrste pred našimi očmi kakor film. Ponos

moderne Ljubljane in spričevalo njenega naprednega trgovskega duha je »Ljubljanski velesejem«, ki zavzema pri tivolskih nasadih ob Gosposvetski cesti obširen areal, ki se še vedno povečuje in je posejan po množici razstavnih paviljonov (arhitekt Costaperaria). Ustanovili so ga naši industrijalci in trgovci z velikim pogumom l. 1920. To je prvi in največji velesejem naše države, ki vsled svoje ugodne lege in znane svoje solidnosti privablja od leta do leta več razstavljalcev in občinstva iz naše države in inozemstva. Prireja tudi specialne razstave.

Ljubljana ima dve gledališči: Opera na Aleksandrovi c. (1887, arh. Hráský in Hrubý) je lepa, za svojčas značilna gledališka stavba. Začetki slovenskega gledališča v Ljubljani segajo v 17. stoletje. Kot prvo slovensko igro navajajo »Paradiž«, igrano 1670 od jezuitskih dijakov; 1789 so igrali v starem deželnem gledališču Linhartovo igro »Županovo Micko«. Iz diletantskih predstav (Dramatično društvo) je v drugi polovici 19. stoletja nastalo slovensko narodno gledališče; njegov trdni sedež je bilo to poslopje, sezidano kot deželno gledališče. Pravi umetniški stebri so mu bili Ignacij Borštnik in Zofija Borštnik-Zvonarjeva, Anton Verovšek in pevec Josip Nolli. Pred poslopjem stojita spomenika igralcev Verovška in Borštnika. Dramsko gledališče se nahaja v novem poslojpu na Gradišču; oba zavoda sta v državni upravi in lepo uspevata. V začetkih pa je bil glavni podpornik slovenskega

Salezijanska cerkev.

Fot. Jugoslovanska tiskarna.

Ljubljanski velesejem.

Fot. Uršič.

gledališča takratni ravnatelj Narodnega Divadla v Pragi, Šubert, kakor so bili v avstrijski dobi Čehi sploh najboljši zavezniki slovenskega naroda. Dramatično umetnost za ljudstvo gojita Ljudski oder v starem strelišču in Šentjakobski oder. Močno je razvito petje in glasba, katerih ognjišči sta Glasbena Matica in Filharmonično društvo (ust. 1702 po Academiji operosorum). Glavne prireditve se vrše v veliki dvorani hotela Uniona ali v dvorani Filharmonije (Kongresni trg).

Na Aleksandrovi cesti je Narodni dom (dograjen leta 1896, renesančni slog); nastal je po narodnih zbirkah in celo po krajskih družbah. V njem

Valvazorjev spomenik.

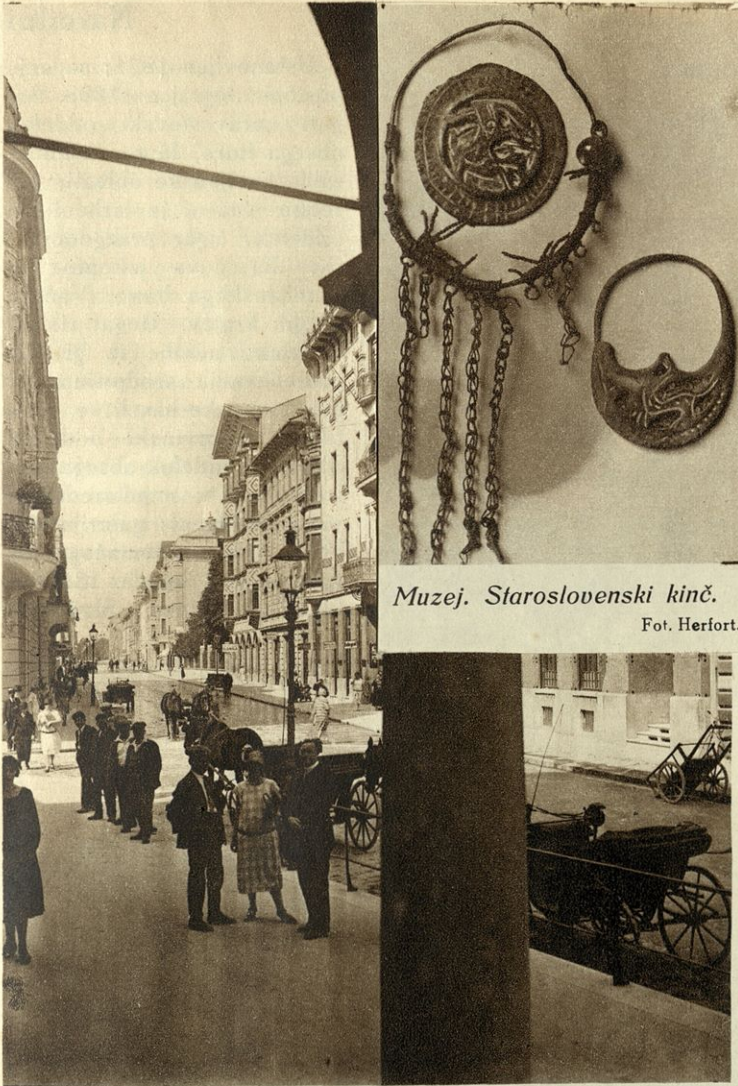
Fot. Jugoslov. tiskarna.

Prešernov spomenik.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Muzej. Staroslovenski kinč.

Fot. Herfort.

Miklošičeva cesta.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Hiša Bamberg. (Arhitekt Fabiani.)

Fot. Jugoslov. tiskarna.

je sedež Jugoslovanskega Sokola; prednji prostori so namenjeni za bodočo slovensko Akademijo znanosti in Narodno galerijo, ki se sedaj nahaja v Šolskem drevoredu 2. Umetniške razstave slovenske slikarske in kiparske umetnosti, ki se v zadnjem času lepo razvija in kaže slovensko izvirnost, se prirejajo v mestnem umetniškem paviljonu »Jakopič« začetkom Tivolskega drevoreda.

Grand hotel Union.

Katedrala, kip angela.
(Fr. Robba.)

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Muzej. Alegorija. (Jurij Šubic.)

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Narodni

Ustanovljen 1821; sedanje poslopje dograjeno 1888. Bogati naravoslovski oddelek obsega floro, fauno in mineralije ljubljanske oblasti; posebno važen je arheološki oddelek, čigar prazgodovinski del čuva izkopine iz Ljubljanskega barja, Vač in drugih krajev. Bogat rimski oddelek, najdbe iz grobov preseljevanja narodov in zgodnje slovanske naselitve. Kulturno - zgodovinski oddelek. Škofijski oddelek obsega cerkveno umetnost od srednjega veka do danes; galerija slik hrani primere domačega slikarstva od konca 13. stoletja do danes. Slovenski

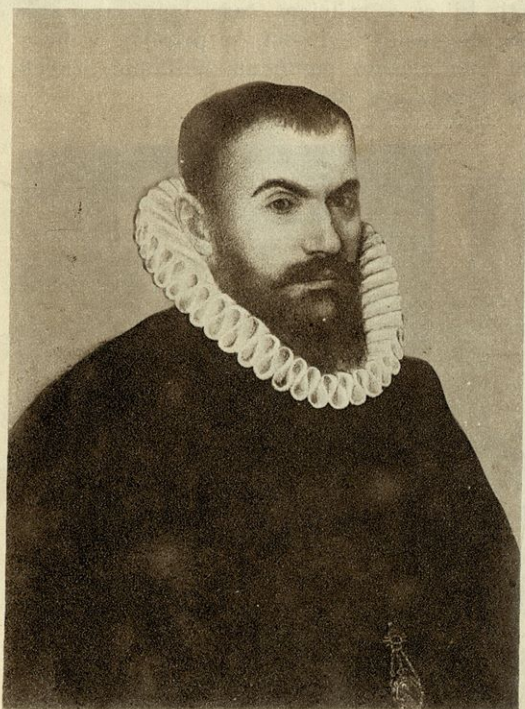

Narodni muzej.

Fot. Jožko Šmuc.

Palača velikega županstva, Bleiweisova cesta; zgrajena 1897 v plemenitih oblikah florentinske renesanse. Pred vhom kipa zakona in oblasti, razkošno stanovanje velikega župana s sprejemno dvorano in zimskim vrtom. Justična palača na Kralja Petra trgu (dograjena l. 1902, arh. Spindler); tu je okrajna, deželna in višja deželna sodnija, državno pravdnništvo in višje pravdnništvo, v ozadju zapor moderne sistema, lepa porotna dvorana; civilna procedura je nova, kazenska iz l. 1873; sodniki in državni pravdniki nosijo talar. Slovenska justica slovi po svoji točnosti in integriteti.

Palača zbornice za trgovino, obrt in industrijo, Beethovnova ulica, je moderno poslopje z razkošnim marmornatim stopniščem in krasno dvorano. Lepe lastne palače imajo banke, denarni zavodi in Trboveljska premožokopna družba. Izmed arhitektonsko zanimivih stavb imenujemo sledeče: Hiša Skaberne, Mestni trg 10; hiša Ahačič, Stari trg 13; hiša Souvan, Mestni trg 24; hiša Prelog, nekdanja plemiška palača, Gosposka ulica 3; novejšje lepe stavbe so: hiša Bamberg, Miklošičeva

Muzej. Slika župana Len. Hrena (1565—1567).

Fot. Herfort.

muzej.

Etnografski muzej zbira narodne noše, vezenine in narodno umetnost. Muzejska knjižnica ima 20.000 zvezkov. Pokrajinski arhiv je izredno važen za domačo zgodovino. Glavna slovenska knjižnica je licejska v poslopju II. drž. gimnazije; velja sedaj za vseučiliško; ustanovljena 1781; 110.000 del, 500 inkunabul, 600 rokopisov, med njimi mnogo staroslovenskih; slaven je Codex suprasaliensis. Knjižnica nekdanje, za ljubljansko kulturno in umetniško zgodovino izredno važne Akademije operosorum (ust. 1693) se hrani v bogoslovskem semenišču.

Muzej. Staroslovenski kinč.

Fot. Herfort.

Muzej. Slika »Napoleon reče: Ilirija vstan'«.

Fot. Herfort.

cesta 16; hiša Schrey, Dunajska c. 20; dekliški licej, Bleiweisova cesta (vse tri arh. Fabiani); palača Zadružne gospodarske banke, Miklošičeva cesta (arh. Vurnik); Mestna hranilnica, Grand hotel Union, Ljudska posojilnica (vse tri arh. Vancaš).

Med cerkvami v predmestjih je najstarejša ljublj. župna cerkev sv. Petra, postavljena okrog l. 1730 na mestu gotske prednice kot triladijna baročna stavba; na svodu freske enega prvih domačih baročnih slikarjev Jelovška (1700—1764); od nje ga je tudi na levi strani glavnega oltarja slika sv. Družine, ena najlepših slik v Sloveniji. V ostalih oltarjih 5 dobrih slik domačega baročnega slikarja Valentina Mencingerja (1702—1759), sv. Andrej, sv. Janez Nepomuk, Križanje, sv. Florijan s pogledom na staro Ljubljano in sv. Trojica. — Jezuitska cerkev sv. Jožefa je nova (benediktinski arh. P. Werner). — Cerkev oo. lazaristov, lepa, moderna gotska zgradba. — Cerkev oo. salezijancev na Rakovniku, originalno delo italijansko-salezijanskega sloga. — Novo frančiškansko cerkev v Šiški gradi najslavnejši slovenski arh. Jožef Plečnik (samostojna zasnova; stebri-

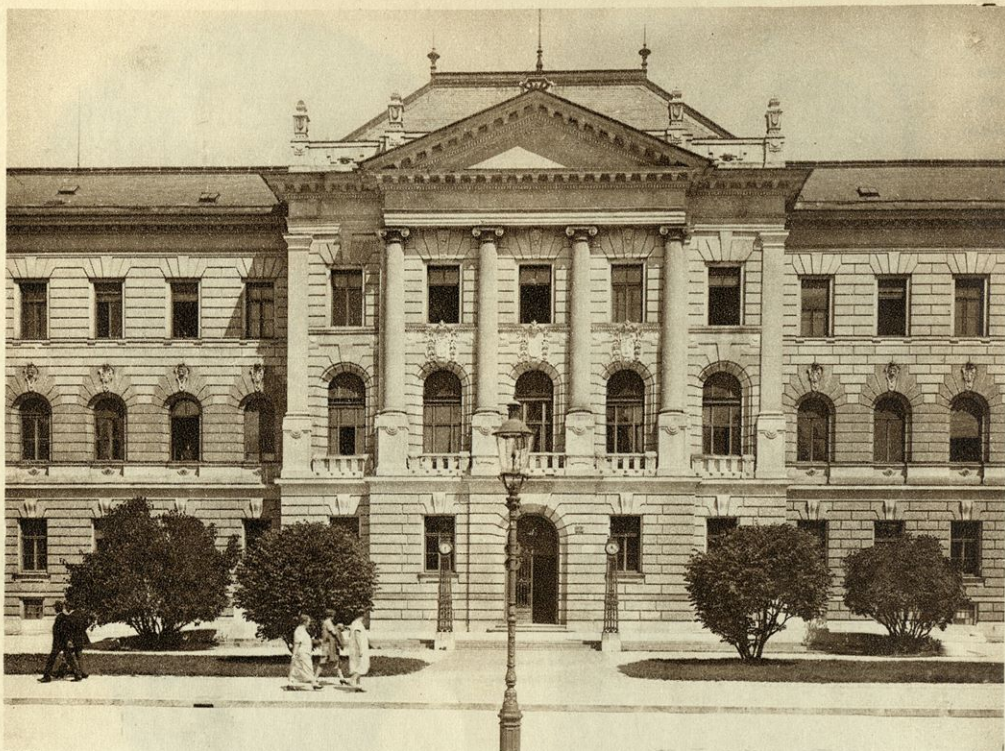
Muzej. Alegorija. (Jurij Šubic.)

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Muzej. Madona. (Gian Francesco da Rimini 1491.)

Fot. Herfort.

Justična palača.

Fot. Jožko Šmuc.

nastala Zvezda. V novejšem času so nastali: veliki tivolski park in Prater, Trubarjev park in park na Kralja Petra trgu; v raznih krajih mesta so manjši nasadi. Vso to krasoto zelenja in cvetlic pa obdaja čarobni alpski svet, ki nam pošilja posebno v poletju dobrodejni gozdni hlad. V bližnji okolici je polno mičnih izletišč; v prvi vrsti pa je Ljubljana, ki je sedež Slovenskega Planinskega društva, najprikladnejše izhodišče z najboljšimi zvezami za poset vseh slov. letovišč, zdravilišč in slovenskih Alp. Zato je Ljubljana predestinirana za velik tujski promet, ki se že pripravlja.

Končno naj damo še nekaj splošnih podatkov. Ljubljana, 294 m

ščna dvorana z mnogimi slikovitimi efekti). V zelenem predmestju Trnovem, kraju pridnih vrtnarjev, je novejša cerkev s freskami Mateja Sternéna.

Za zakladi umetnosti pa v Ljubljani ne zaostaja krasota narave. Ako imenujejo Srbi opravičeno celo Slovenijo bujen vrt, potem moramo imenovati Ljubljano »vrtni raj«. V celi državi in tudi daleč okrog ni mesta, ki bi bilo obdano od toliko krasnih nasadov, gajev in gozdičev, prepreženih z lepimi sprehodi, kakor naše mesto, ki je mesto zelenja in cvetlic. — Najstarejši nasadi so brez dvoma na ljubljanskem Gradu. Plemenitaši so si ustvarili v preteklih stoletjih svoj razkošni park na Prulah ob Ljubljani, kjer so tudi imeli vodne slavnosti in regate. Te ga parka danes ni več. V Napoleonovih časih je nastal veliki drevored, ki vodi do mestnega gradiča in hotela Tivoli. Za časa kongresa vladarjev (1821) je

Palača velikega županstva.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

nad morjem, ima s predkrajji okoli 75.000 prebivalcev; večinoma Slovenci, od ostalih narodnosti je Srbo-Hrvatov 3.200, Čehoslovakov 600, Rusov 200, Italijanov 162, Francozov 28, Nemcev 1770, Židov 82.

Kavarna in restavracija „Zvezda“.

Fot. Hibšer.

Kavarniški vrt „Zvezda“.

Fot. Hibšer.

Ljubljana je sedež velikega županstva za ljubljansko oblast, poveljstva Dravske divizijske oblasti, sodnih oblasti, finančne oblasti, železniške direkcije za Slovenijo, direkcije pošte in telegrafa, policijskega rav-

nateljstva in raznih drugih uradov: tu je sedež ljubljanske škofije in stolnega kapitlja; slovenska univerza je združena s tehniko in montanistiškim oddelkom. Ljubljana ima tri gimnazije in eno realko,

Tivoli. Novi park.

Fot. Bešter.

Trubarjev spomenik. Fot. Bešter.*Park in grad Tivoli.*

Fot. Jugoslov. tiskarna.

trgovsko akademijo, srednjo tehniško šolo, konservatorij. Glavna kulturna društva so: Glasbena Matica in Filharmonija, Znanstveno društvo za humanistične vede, Leonova družba in Slovenska Matica, Kmetijsko društvo za Slovenijo, odvetniška, notarska in zdravniška zbornica za celo Slovenijo, Zbornica za trgovino,

obrt in industrijo, Društvo industrijalcev. Konzulati: Češkoslovaška, Francija, Avstrija, Italija, Španija, Belgija in Portugalska. Naravnost vzorno je urejena mestna uprava. Mesto je kanalizirano, ima vodovod, klavnico, hladilnico, elektrarno, plinarno, vrtnarsko direkcijo, mestno hranilnico, mestno pristavo, novo ubožno hišo;

Kmetica mlekarica iz ljubljanske okolice.

Fot. Jožko Šmuc.

Kmet iz ljubljanske okolice na vozu „zapravljivčku“.

Fot. Jožko Šmuc.

Slovenska narodna noša. Deklici s pečo in zlato avbo.

Fot. Berthold.

dalje imamo cestno železnico in moderno državno bolnico. Podnebje Ljubljane je alpsko in milo pozimi in poleti. Zdravstveno stanje je jako ugodno.

Ljubljana ima tri kolodvore; na centralnem kolodvoru se osredotočuje šest železniških prog.

To je naša lepa bela Ljubljana. S svojo vztrajnostjo je tekom stoletij premagovala vse težave in se vedno na novo razcvetela. Zvesta svojim preizkušenim načelom bo gotovo doživela še lepšo bodočnost.

Izleti.

Omenili smo že, da nudi Ljubljana v svoji bližnji okolici polno mičnih izletišč in da je najprikladnejše središče za vsestranske ture v slovenske Alpe, ker se v nji podobno žarkom zvezde koncentrirajo železniške in cestne proge. Tujcu, mudečemu se le kratko v našem mestu, priporočamo iz bogate zakladnice le nekoliko lepih in hvaležnih izletov.

Sprehodi v najbližji okolici Ljubljane so:

1. Spodnji Rožnik, zelo priljubljena kavarna in gostilna sredi hladnega zelenja; tja se pride skozi veliki drevored pod gradom Tivolijem na levo; gozdna pot (20 min.).

2. Zgornji Rožnik s prijazno cerkvico; krasen razgled na planine; kavarna in

Kmet muzikant iz ljubljanske okolice.

Fot. Jožko Šmuc.

Naša junaška vojska, gorska baterija (Kralj. Dravskega artiljerijskega polka) na ljubljanskem polju pri vojašnici kralja Aleksandra I. V ozadju Kamniške Alpe.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Vojak z gorskim topom.

Fot. Jugoslovanska tiskarna.

gostilna (35 min.); nazaj v Ljubljano skozi gozd po grebenu do gozdnega hotela Tivolija; kavarna in gostilna, razgled na Ljubljano (40 min.).

3. Večna pot, okrog hriba Rožnika, mimo novega strelišča nazaj v predmestje Šiško (90 min.).

4. Sprehod v hotel Bellevue v tivolskem gozdu; priljubljena kavarna in restavracija. Najbližja pot je z Dunajske ceste po Gosposvetski cesti mimo vele-sejma in pivovarne Union do stare cerkvice v Šiški; od tam po kratki, zmerno vzpeti poti do hotela; na terasi krasen razgled na Ljubljano in na Kamniške planine (20 min.). Nazaj po udobni poti skozi tivolski gozd do parka Tivolija (30 min.).

5. Na Posavje v vas Ježico; po Dunajski cesti v skoraj ravni črti do Save. Kamniške planine stoje vedno pred očmi; dobre kmečke gostilne, nedeljsko izletišče Ljubljančanov (60 min.).

6. Izlet v Domžale; nadaljevanje izleta na Posavje; tura lepa zaradi vednega razgleda na Kamniške planine; iz Ljubljane s kamniško lokalno železnico 45 min., avto 30 min.; dobre gostilne. Zelo razvita slamninarska industrija, ki se je iz starodavne domače obrti razvila v velika eksportna podjetja.

7. Izlet v mesto Kamnik (2000 prebivalcev); staro zgodovinsko mesto; slikovita alpska lega; krasen razgled na visoke planine; leži ob hladni planinski Bistrici; velika tovarna za smodnik in druge industrije; dvonadstropna romanska kapela s kripto na Malem gradu iz konca 12. stoletja, prvotno grajska kapela;

Oltar cerkve sv. Jakoba. (Contieri.)

Fot. Jugoslov. tiskarna.

v mestu dobre gostilne, lepi sprehodi v hladnem planinskem zraku; v bližini samostan uršulink Mekinje; ustanovlj. l. 1300, baročna cerkev s krasnim velikim oltarjem; oltarna slika od štajerskega slikarja F. M. Straussa. V kapeli sv. Kolomana grbi vseh opatinj prvotnega reda klarisinj, ki so bile večinoma hčere najuglednejših domačih plemenitaških rodbin. Iz Kamnika se priporoča po zložni poti med planinci zelo sloveči izlet do izvira Kamniške Bistrice (31½ ure); planin. dom Slovenskega Planinskega društva z izvrstno oskrbo. V bližnjih visokih Alpah sloviti lovi na divje koze.

Uršulinska cerkev.

Fot. Jugoslovska tiskarna.

Gosposka ulica. Hiša Prelog.

(1771. Palača grofov Barbo)

Fot. Hibšer.

Steber sv. Trojice. Hiša Schrey. (Arh. Fabiani.)

Fot. Jugoslov. tiskarna.

8. Izlet na Šmarno goro, severno od Ljubljane (671 m); za tujca najbolj priporočljiv in prijeten gorski izlet; z majhnim naporom se doseže najkrasnejši razgled; v vencu obzorja je celi zbor visokih slovenskih planin in hribovja, v nižini pa ravno ljubljansko polje, mesto Ljubljana z Gradom, srebrni trak Save, proti vzhodu temnozeleno morje smrečnih gozdov in proti severu bujno Sorško polje. Na vrhu se nahaja starodavna, s »taborom« utrjena romarska cerkev in dobra gostilna. Z železnico v Vižmarje (19 min.), od tam peš do Tacna (30 min.); dobra gostilna; iz Tacna na vrh zmerne hoje 70 min.

9. Izlet v Medvode; z železnico 30 min.; ob Savi; velik vodopad Save čez tovarniški jez. V bližini (15 min.) Goričane; letni gradič ljubljanskega škofa, kapela z lepimi slikami domačega slikarja Mencingerja; zna-

čilne baročne slike iz mitologije. V Goričanah so velike tovarne za papir delniške družbe Vevče, Goričane, Medvode. Lepi sprehodi na bregu Save.

10. Izlet v mesto Kranj (3000 stanovalcev), starodavno, zgodovinsko imenitno mesto, v srednjem veku stolica mejnih grofov; župna cerkev je veličastna poznogotska stavba; iz zvonika krasen razgled; novozgrajeni Narodni dom (arh. Vurnik); pred njim spomenik kralja Petra I. Osvoboditelja (kipar Tine Kos); staro zidovje trdnjave deloma še obstoji; mesto ima zelo slikovito lego med izlivom Kokre v Savo; močno se razvija in postaja središče velikih industrij. Iz Kranja izlet v divno Korkrsko alpsko dolino do Jezerskega. Iz Ljubljane po železnici 56 min.

11. Izlet v svetovnoznano alpsko letovišče Bled ob jezeru; iz Ljubljane z železnico do postaje Lesce (100 min.); od Lesce z vozom 30 min., peš 1 uro; z avtom iz Ljubljane 70 minut. Romantična lega, pravi planinski značaj. Bled je poletna rezidenca kralja Aleksandra I.; krasni kraljevi gradič Suvobor. Nad jezerom se dviga na navpični visoki skali starodavni utrjeni grad, nekdanj last brikensških škofov. Z grajske planote čaroben razgled na smaragdno-zeleno jezero, ki je obdano od nebroja lepih vil, hotelov in kopališč. V sredi na otoku mična romarska cerkvica Matere božje z malim zvonom, imenovanim »zvon želja«. Bled je moderno letovišče in kopališče z razkošnimi zabavami. Posebno slovijo ponočne jezerske slavnosti z bajno razsvetljavo. Z Bleda se nudi okrog in okrog diven razgled na visoke planine. Za izlet zadostuje en dan; vrnitev v Ljubljano s ponočnim vlakom.

12. Od Bleda z železnico (35 min.) v Bohinj do postaje Bohinjska Bistrica; od Bohinjske Bistrice z vozom (40 min.) do krasnega velikega planinskega jezera. Med potjo panorama Triglavskega pogorja. Ob koncu jezera visoki slap Savice, izvir Save. Dobri hoteli in gostilne.

Priporočati je vsakemu tujcu, da napravi vsaj nekaj tur in izletov v Alpe same, na višino. Ves alpski svet, organiziran po izbornu delavnem Slovenskem Planinskem društvu, je preprežen s turističnimi poti in planinskimi hoteli in kočami, ki so izvrstno oskrbljene.

Kdor ne pozna čara izletov v visoke Alpe, temu se niti ne sanja, kakšen užitek nudijo človeku planine. V čistem svežem planinskem zraku se nam širi srce; noga postane lahka, pogled pa plava po neskončnih daljavah, kamor ga mikajo blesteči sneženi vrhovi, vzpenjajoči se v azurno planinsko nebo. Vse drugače

Portal z gigantoma. Duhovsko semenišče.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

razsiplje zlato solnce svoje žarke po zelenju in belih skalah kakor v nižavi in vse se lesketa. Tu je vir tiste tajne moči, ki vabi človeka na vrhove, ojačuje njegov pogum in njegovo samozavest in mu sladi življenje. Kdor je kdaj užival te sladkosti, planinskega sveta ne bo pozabil nikdar več.

Alpe slovijo po celem svetu kot vir zdravja. Zorna sveža lica Ljubljancanov in Ljubljančank so za to najboljši dokaz. Ko po južnih krajih naše lepe domovine v poletnem času pripeka solnce na rodovitna polja, pihlja po naši Sloveniji in njenih gorah hladni vonjavi zrak. To vabi vsako leto večje število srbskih in hrvatskih gostov v naše kraje in vzbuja tudi pri njih veselje in ljubezen do alpinske turistik. Po Slovenskem Planinskem društvu so pota in prebivališča tako izvrstno in sigurno urejena, da je celo hoja na visoki Triglav izgubila vse nevarnosti. Turistu začetniku je priporočati, da se najprvo loti manjših lahkkih tur v Alpe, v najkrajšem času se bo njegovo telo privadilo planinski hoji in brez posebnih naporov se bo polagoma navadil tudi visokim turam in zahtevam gorskega sporta. Pred leti so bile planine le v poletnem času torišče turistik, v novejšem času pa se je v Ljubljani in po Sloveniji dobro organiziral zimski sport. Ves ta planinski sport ima svojo centralo v Ljubljani.

Omenili smo udobnost geografične lege radi bližine morja. Je to Jadransko morje, katerega valovi se penijo od Sušaka do Kotora ob obali Jugoslavije. Pri sedanjih železniških zvezah se doseže sinje Jadransko morje najkrajšim potem mimo Postojne; po ti poti lahko obiščemo Trst, Reko ali pa Sušak. Ako nas ne ostraši odhod

iz Ljubljane v zgodnji jutranji uri in vrnitev o polnoči, lahko obiščemo vsakega izmed teh krajev v enem dnevu. Na tem potu se nahaja tudi slavna Postojnska podzemeljska jama, kamor je izlet jako priporočljiv in hvaležen. Postojna leži danes že na italijanskem ozemlju, prebivalstvo je slovensko; mesto se lepo razcvita; leži pa že na skalnatem Krasu. Italijani ga imenujejo Postumia. Postojnska jama leži 30 min. od kolodvora; pot vodi skozi mesto; jama obsega ogromno podzemeljsko ozemlje z visokimi dvoranami, ki jih tvorijo kapniki in skalnati oboki najbolj fantastičnih in bajnih oblik; vtis tega veličastnega podzemeljskega sveta, po katerem tajno šumi Pivka in je razsvetljen z električnimi obločnicami, človeka popolnoma prevzame. Pot po jami so suha, udobna in brez vsake nevarnosti. V najnovejšem času se je s predori jama še izdatno razširila. Postojnska jama spada med najslavitejše čudeže narave celega sveta. Iz Ljubljane v Postojno je z brzovlakom 2 uri; potreben je vizum italijanskega konzulata v Ljubljani.

Sprehod na ljubljanski Grad,

ki ga ne sme zamuditi noben tujec zaradi krasnega razgleda in orijentacije. Najudobnejši prihod vodi po Studentovski ulici po dobrem senčnatem potu; drugi pristop je mimo Florijanske cerkve; lepa vozna pot vodi na južni strani pri Karlovškem

Kip pesnika Vodnika.

Fot. Jugoslovanska tiskarna.

Hotel Slon in pošta.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Kralja Aleksandra cesta. Palača Lj. kreditne banke, kavarna in bar „Emona“, palača Prve hrv. štedionice.

Fot. Jožko Šmuc.

mostu (Gruberjev kanal) od postaje cestne železnice na vrh. Dolga grajska planota obsega veliki grad z ogočnim zidovjem in stolpom (požarna čuvajnica); okrog in okrog je obdan od pota. V tem gradu (lastnina mesta) je imela avstrijska vlada med svetovno

vojsko zaprtih mnogo slovenskih in jugoslovanskih rodoljbov (med njimi slavnega slovenskega romanopisca klasika Ivana Cankarja). Tik graščine je gostilna »Grajska planota«. Drevored vodi na »okope«. Diven razgled na osušeno Ljubljansko barje, kjer je bilo nekdaj veliko jezero (svetovno znani ostanki prazgodovinskih mostiščarjev v muzeju). Prvi projekt osušenja je iz l. 1554. Uresničil je to ogromno delo Zorn v zvezi z jezuitom P. Gabrijelem Gruberjem. Koncem preteklega stoletja so se po načrtih inž. Podhagškega zaključila regulacijska dela z veliko podporo vlade; delo je sedaj skoro izvršeno, manjka le še definitivna regulacija Ljubljanice v mestu, ki je v teku. Pod »okopi« je temni, s smrečnim gozdom obraščeni divni Regalijev gaj. Razgled z raznih mest planote na mesto, na ljubljansko polje, Kamniške in Julijske Alpe ter Karavanke in goro Krim je čaroben in daje tujcu najboljšo orientacijo po vsej pokrajini. Na Gradu se vsako leto slovesno praznuje dan sv. Jurija z veselico in godbo. Ob slavnostnih prilikah grmijo z Grada mestni topovi.

vojsko zaprtih mnogo slovenskih in jugoslovanskih rodoljbov (med njimi slavnega slovenskega romanopisca klasika Ivana Cankarja). Tik graščine je gostilna »Grajska planota«. Drevored vodi na »okope«. Diven razgled na osušeno Ljubljansko barje, kjer je bilo nekdaj veliko jezero (svetovno znani ostanki prazgodovinskih mostiščarjev v muzeju). Prvi projekt osušenja je iz l. 1554. Uresničil je to ogromno delo Zorn v zvezi z jezuitom P. Gabrijelem Gruberjem. Koncem preteklega stoletja so se po načrtih inž. Podhagškega zaključila regulacijska dela z veliko podporo vlade; delo je sedaj skoro izvršeno, manjka le še definitivna regulacija Ljubljanice v mestu, ki je v teku. Pod »okopi« je temni, s smrečnim gozdom obraščeni divni Regalijev gaj. Razgled z raznih mest planote na mesto, na ljubljansko polje, Kamni-

Slovenske Alpe: Razgled na Triglav.

Fot. dr. Stanko Tominšek.

*O, sladkih dni spomin
Me vleče na planine,*

*Po njih srcé mi gine,
Saj jaz planin sem sin!*

(Gregorčič.)

Zmajski most.

Fot. Jugoslov. tiskarna.

Industrija, trgovina in obrt v Sloveniji.

Gorenja slika nam slučajno kaže lepo alegorijo: zmaja, znak ljubljanskega mestnega grba, v ozadju pa veliko tovarno, znamenje gospodarske Slovenije. Na čelu industrije, trgovine in obrti cele Slovenije stoji izborna organizirana Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Te panoge pa so glavni stebri slovenskega gospodarstva. Pod vodstvom vzorne Kmetijske družbe in podprta od mnogih zadružnih posojilnic sta sicer kmetijstvo in živinoreja na visoki stopnji, vendar sta obe le intenzivni in radi alpskega značaja Slovenije ne ekstenzivni. Glavni zaklad gospodarske Slovenije je njeno izobraženo, od roda do roda vzgojeno delavstvo, ki tvori povsod osnovno podlago industrije in obrti. Naše delavstvo ne slovi samo v domovini, temveč je čislano tudi v inozemstvu. Mnogo se ga namreč nahaja v Nemčiji, Franciji, Avstriji in Severni Ameriki. Že od srednjega veka sem je bila po celi Sloveniji razširjena domača obrt, posebno tekstilna, lesna in razne panoge železarstva. Železarska industrija je

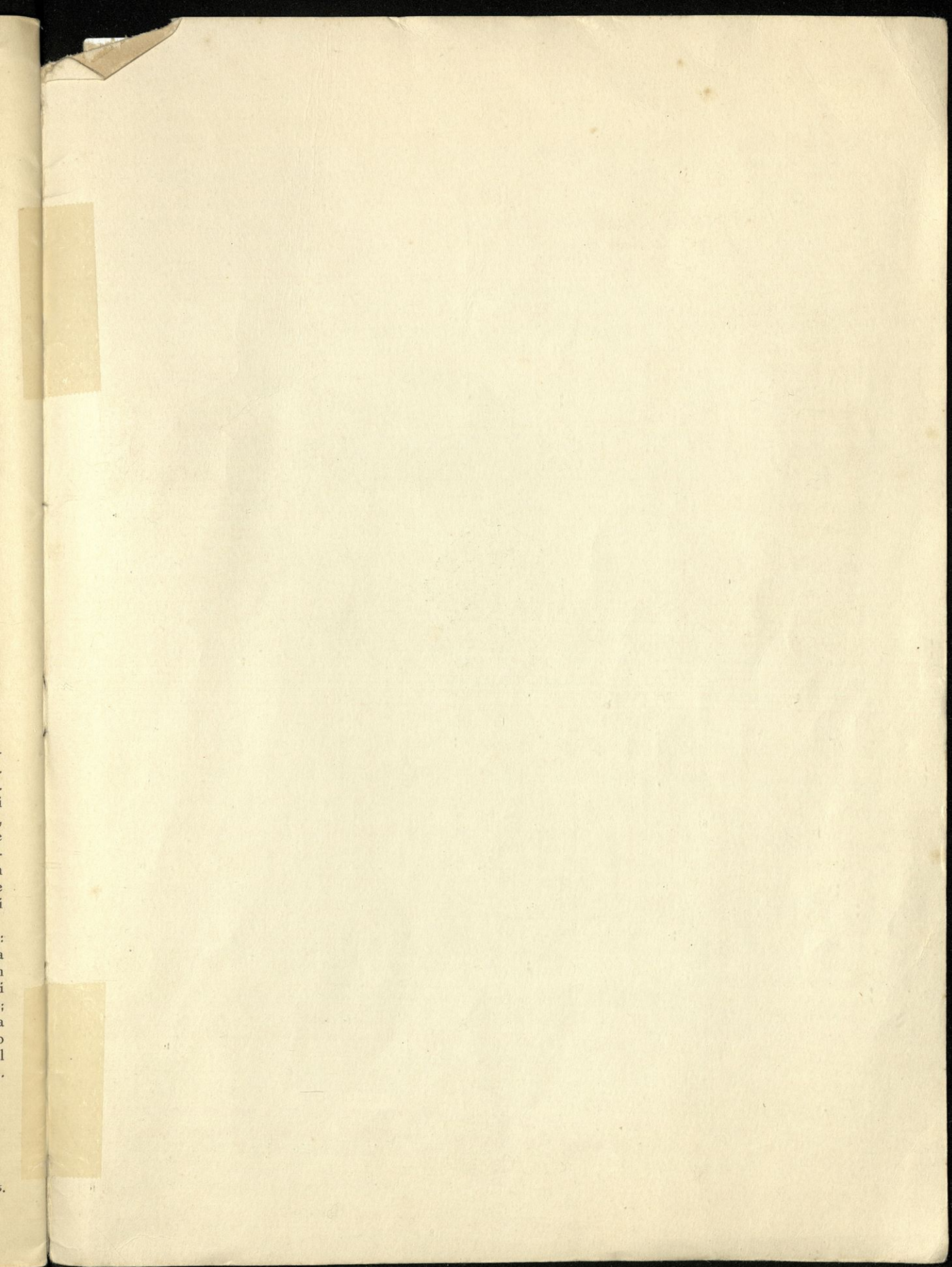
bila že v prejšnjih stoletjih tako razvita, da je izvažala množine svojih izdelkov v Italijo in Levanto. Iz teh dejstev je razumljiv razvoj našega delavstva. Razvoj industrije in obrti podpirajo razni faktorji, ki jih ima Slovenija v izobilju, tako močne vodne sile, veliki premočgovniki in izborna železniško omrežje ter bližina inozemstva in morja. Celokupnost teh faktorjev je povzročila že pred vojno v Sloveniji močen razvoj industrije; po vojni so se pa male in velike industrije naglo pomnožile in se jih udeležuje tudi inozemski kapital.

V pojasnilo nudimo sledeče statistične številke: Velika industrijska podjetja 230, manjša 1300, trgovska podjetja nad 10.000, obrtniška 24.000, protokoliranih firm 3467, gospod. in pridobitne zadruge 804, denarni zavodi 17. Vodnih sil ima Slovenija za 323.000 HP; doslej je izrabljenih okoli 80.000 HP. Letna produkcija premoga znaša 1,875.000 ton. Ako uvažujemo, da tvori Slovenija le mali del Jugoslavije, so te številke zelo ugodne.

Ljubljanski

mestni grb.

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR

II 43130

C00155 #

099715428

ZA ČITALNICO

